

VERANTWOORDING

Bij de voorbereiding van dit boek is dankbaar gebruik gemaakt van een ongepubliceerd en onafgemaakt proefschrift van de hand van Ed. van Thijn uit het midden van de jaren zestig. Het droeg als werktitel *De parlementaire oppositie in Nederland*. De eerste concept-hoofdstukken berusten bij het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) in Amsterdam. Van Thijn was zo vriendelijk toestemming te verlenen voor het gebruik van de aangegeven citaten uit het werkstuk.

Daarnaast hielpen de hierna genoemde wetenschappelijke werken, talloze kranten- en tijdschriftartikelen die ik in de loop der tijd verzamelde, alsmede enkele partijdocumenten en (vertrouwelijke) notulen van fractievergaderingen van het CDA, mij verder op weg.

Ik heb ook materiaal ontleend aan de om en nabij honderd gesprekken en gesprekjes die ik tussen januari 1995 en november 1998 voerde. Voor zover daaruit is geciteerd, is dat alleen gebeurd na toestemming van de geïnterviewde. In een enkel geval vroeg de gesprekspartner niet om voorinzage. Omdat meerdere gesprekspartners weigerden opgenomen te worden in een lijst van geïnterviewden, heb ik afgezien van publicatie van een dergelijk overzicht.

Gesproken is met vrijwel alle personen uit het CDA die tijdens de oppositieperiode 1994-1998 een hoofdrol speelden. De meesten verschijnen ook citerenderwijs in het boek. Dat laatste geldt niet of nauwelijks voor Enneüs Heerma, fractievoorzitter van de Tweede-Kamerfractie van het CDA van augustus 1994 tot maart 1997. Hoewel ik meerdere gesprekken met hem voerde, kon ik door een plotselinge verergering van zijn ziekte in de herfst van 1998 geen afspraken maken over het eventueel gebruik van citaten.

Van mijn gesprekspartners wil ik, in alfabetische volgorde, enkelen met name noemen. Zij hebben geïnspireerd, aangemoedigd,

dan wel gecontroleerd en geopponeerd, en daarmee een niet te missen rol gespeeld. Ik noem: Ank Bijleveld-Schouten, Wim Derksen, Hans Gualthérie-Van Weezel, Haye Koningsveld, Paul Kuypers, Peter Maas, Rixt Meines, Klaas Tuinstra, Hans van der Voet, en Ewald Wermuth.

Een van mijn leermeesters in de politieke journalistiek, Mark Kranenburg, las het hele concept-manuscript, exclusief de conclusie, en voorzag het van opbouwende kritiek. Dierbare collega's van de Haagse redactie van *NRC Handelsblad* toonden begrip – soms zelfs ongevraagd – voor mijn afwezigheid in de herfst van 1998. De hoofdredactie van dezelfde krant gaf mij een maand verlof.

Maar het belangrijkste was dat ik nooit vergeefs een beroep deed op het begrip van mijn vrouw Melissa. De onuitputtelijkheid van haar geduld vormde de garantie dat mijn vrijetijdsproject de wonderbare vermeningvuldiging in de gezinssfeer overleefde. Van iedereen die ik hier noem, bedank ik haar het meest.